

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.14359677>

Accepted: 04.12.2024

Jean-Michel Basquiat ve Pop Kültüre Katkı: İkonografi ve Semboller

Jean-Michel Basquiat and His Contribution to Pop Culture: Iconography and Symbols

Serhan KARANFİL

Anadolu Üniversitesi

serhankaranfil@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-5756-0770>

Özet

Jean-Michel Basquiat, 1980'lerin New York sanatında yükselen, çağdaş sanatın sahne yönelimli ve popüler kültürün dönüştüğü bir figürdür. Afro-Amerikan kimliği, toplumsal adalet ve kültürel miras temalarının ürünlerini ustalıkla işleyen Basquiat, sanatını yalnızca bir ifade biçimi değil, aynı zamanda toplumsal eleştirinin bir aracı olarak kullanmıştır. Bu makale, sanatçının pop kültürünün üzerinde yer aldığı, çalışmalarında yer alan sembolik dili ve tekrarlayan imgeleri, ayrıca ikonografi ve sanatsal üslubunun çözümlemesini ele almaktadır. Basquiat'ın çalışmaları, yüksek sanat ile sokak sanatı arasındaki alanları genişletirken, popüler geniş dinamiklerle güçlü bir iletişim sağlamıştır. Taç, sayılar, çizgiler, metinler ve kafatası gibi semboller aracılığıyla kimlik, tarih ve toplumsal politikaları ele almış ve bu imgelerle çok katmanlı bir anlatı sunmuştur. Sanatçı, Andy Warhol gibi isimlerle yaptığı iş birlikleriyle pop genişliğinde sanat üzerindeki geniş kapsamlılığı derinleştirmiştir. Basquiat'ın sanatının evrensel temaları ve zamansız üslubu, günümüzde yeni nesil sanatçılara ilham uygulamalarına devam etmektedir. Onun eserleri, yalnızca geçmişin bir parçası değil, aynı zamanda geleceğin sanatına dair önemli ipuçları barındırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Jean- Michel Basquiat, Popüler Kültür, Sembolik Dil, İkonografi

Abstract

Jean-Michel Basquiat is a rising figure in the New York art of the 1980s, where contemporary art was transformed into the stage-oriented and popular culture. Masterfully handling the products of African-American identity, social justice and cultural heritage themes, Basquiat used his art not only as a form of expression but also as a tool of social criticism. This article examines the symbolic language and repetitive images in his works, which the artist places on pop culture, as well as the analysis of his iconography and artistic style. Basquiat's works expanded the areas between high art and street art, while providing a strong communication with popular broad dynamics. He addressed identity, history and social politics through symbols such as crowns, numbers, lines,

texts and skulls, and presented a multi-layered narrative with these images. The artist deepened the broad scope of art in the broadness of pop with his collaborations with names such as Andy Warhol. The universal themes and timeless style of Basquiat's art continue to inspire new generations of artists today. His works are not only a part of the past, but also contain important clues about the art of the future.

Keywords: Jean-Michel Basquiat, Popular Culture, Symbolic Language, Iconography.

GİRİŞ

Jean-Michel Basquiat, 1980'lerin New York sanat sahnesinin en etkili ve çığır açan figürlerinden biri olarak, sanat dünyasında derin izler bırakmıştır. Afro-Amerikan kimliğini, sosyal adaletsizlikleri ve bireysel deneyimleri eserlerine yansıtan Basquiat, sanatını sadece bir ifade biçimi olarak değil, aynı zamanda toplumsal eleştirinin bir aracı olarak kullanmıştır. Onun sanatı, sokak sanatı ile yüksek sanat arasındaki sınırları bulanıklaştırarak, pop kültürünün dinamikleriyle etkileşim içinde gelişmiştir. Basquiat'ın "SAMO" olarak bilinen graffiti çalışmaları, onun sanatının başlangıcını ve sokak kültürü ile olan bağımlı simgelerken, aynı zamanda sanatın toplumsal ve kültürel bağlamda nasıl bir rol oynayabileceğine dair önemli sorular ortaya koymaktadır (Rodrigues, 2010, 227).

Basquiat'ın sanatı, sembolik dil kullanımı ve tekrar eden imgeleri ile dikkat çekmektedir. Eserlerinde sıkça kullandığı semboller, izleyicilere çok katmanlı bir deneyim sunarak, sanatın sadece bir estetik ifade değil, aynı zamanda bir iletişim aracı olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Basquiat'ın eserleri, izleyicilere derin düşünceler ve duygusal tepkiler uyandırarak, sanatın toplumsal işlevine dair önemli bir tartışma alanı açar (Fretz, 2010: 110).

Bu makalede, Jean-Michel Basquiat'ın pop kültür üzerindeki etkisi, sanatında kullandığı sembolik dil ve tekrar eden imgeler ile ikonografi ve sanatsal üslubunun çözümlemesi ele alınmıştır. Basquiat'ın sanatı, günümüzde de etkisini sürdürmekte ve yeni nesil sanatçılar üzerinde ilham verici bir rol oynamaktadır. Onun eserleri, sadece geçmişin bir yansıması değil, aynı zamanda geleceğin sanatına dair önemli ipuçları sunmaktadır. Bu bağlamda, Basquiat'ın sanatı, toplumsal adalet, kimlik ve kültürel ifade konularında tartışmaların merkezinde yer alarak, sanatın toplumsal işlevine dair önemli sorular sormaya devam edecektir (Pinn, 2013: 110). Üç ana temel altında ele alınacak bu çalışma, ilk ana başlıkta pop kültür üzerindeki etkisi araştırılmıştır. İkinci ana başlık da ise sembolik dil ve tekrar eden imgeler ele alınmıştır. Bu imgeler alt başlıklar altında; taç, kafatası, çocuk çizimleri ve çizgiler son olarak sayılar harf sembolleri üzerine yoğunlaşmıştır. Üçüncü ana başlık da ise Basquiat'ın sanatında sembolik dil ve tekrar eden imgelerin nasıl bir anlam taşıdığını, ikonografisinin çözümlemesiyle birlikte sanatındaki üslup ve estetik yeniliklerin

nasıl ele aldığı irdelenmiştir. Ayrıca onun eserlerinin popüler kültürü ve çağdaş sanat üzerindeki etkileri, bu etkilerin ortaya çıkışı sanat anlayışıyla olan ilişkilerle ilişkiler tartışılmıştır.

Basquiat'ın sanatında yer alan sembolik dil ve ikonografi, onun pop kültürünün üzerinde barındırılabilceği bakış açısına ve kritik bir bilgiye sahiptir. Sanatçının eserleri, yalnızca galerilerde ve müzelerde sergilenmekle kalmamış, moda, müzik ve popüler kültürlerde farklı alanlardan da yankı bulmuştur. Bu durum, Basquiat'ın sanatının zamansızlığını ve geniş kitlelerin üzerindeki güçleri bir kez daha ortaya çıkarıyor. Basquiat'nin pop kültür üzerindeki etkisi, çalışmalarında yer alan sembolik dil ve tekrar eden imgeler ile sanatsal üslubunun çözümlenmesi ele alınarak çalışma da incelenmiştir. Basquiat'ın eserlerinin, modern sanat anlayışının nasıl dönüştürüldüğü ve günümüz sanatçılarına ilham uygulamalarının devam ettiği, bu üç ana başlık altında incelenmiştir. Sanatçının yalnızca geçmişinin bir anlatıcısı değil, aynı zamanda geleceğin sanatına dair ipuçları sunan bir vizyoner olduğunu ortaya koyan eserlerinden bazı örnekler çalışmada incelenmiştir. Böylece, yapılan araştırma çalışmanın sonuç kısmında tartışılarak sonuçlandırılmıştır.

1. Jean-Michel Basquiat'nin Pop Kültür Üzerindeki Etkisi

Jean-Michel Basquiat, 1980'lerin başından itibaren pop kültürünün önemli bir figürü haline gelmiş ve sanat dünyasında derin izler bırakmıştır. Onun eserleri, sadece bireysel bir sanat pratiği değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel dinamiklerin bir yansıması olarak da değerlendirilmektedir. Basquiat'ın sanatı, pop kültürünün çeşitli unsurlarını harmanlayarak, izleyicilere hem estetik bir deneyim sunmakta hem de derin sosyo-kültürel mesajlar iletmektedir (Fretz, 2010: 117-132). Bu bağlamda, Basquiat'ın çalışmaları, pop kültürünün nasıl bir araç olarak kullanıldığını ve bu aracın toplumsal algılar üzerindeki etkisini anlamak için kritik bir öneme sahiptir. Basquiat'ın eserlerinde sıkça rastlanan ikonografi ve semboller, Afro-Amerikan kimliğini, sosyal adaletsizliği ve kültürel mirası sorgulayan derin bir anlam katmanı taşımaktadır. Bu semboller, pop kültürünün dinamikleri içinde, bireylerin ve toplulukların kendilerini ifade etme biçimlerini yeniden şekillendirmekte ve toplumsal normları sorgulayan bir platform sunmaktadır. Basquiat'ın sanatı, pop kültürünün sadece eğlence unsurlarından ibaret olmadığını, aynı zamanda toplumsal değişim ve kimlik inşası süreçlerinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir (Mathew, 2019: 1145).

Basquiat'ın pop kültür üzerindeki etkisi, onun sanatının geniş bir kitleye ulaşmasıyla daha da belirginleşmiştir. Sanatçının eserleri, müzik, moda ve sokak sanatı gibi çeşitli pop kültürü unsurlarıyla etkileşim içinde gelişmiş ve bu etkileşim, onun sanatının evrensel bir dil haline gelmesine katkıda bulunmuştur (Saggese, 2011: 90). Özellikle, Basquiat'ın grafiti tarzı, sokak kültürü ile yüksek sanat arasındaki sınırları bulanıklaştırarak, genç nesiller için ilham kaynağı olmuştur. Bu durum, onun sanatının sadece bir estetik deneyim değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir eleştiri aracı olarak da işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. Basquiat'ın pop kültür

üzerindeki etkisi, onun sanatının derinliği ve çok katmanlı yapısı sayesinde, günümüzde hala geçerliliğini korumakta ve yeni nesiller için ilham kaynağı olmaya devam etmektedir. Onun ikonografisi ve sembollerinin analizi, pop kültürünün toplumsal dinamikler üzerindeki etkisini anlamak için kritik bir yol sunmaktadır (Saggese, 2011: 92).

Sanatçının eserleri, New York'un sanat ortamında, özellikle sokak sanatı ile şekillenen dinamik bir yapıya sahiptir. Sokak sanatı, şehirlerin estetik ve sosyal yapısını dönüştürme potansiyeline sahip bir ifade biçimi olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, Basquiat'ın kariyerinin başlangıcı, New York'un sokak sanatı kültürünün etkisini anlamak için önemli bir örnek teşkil etmektedir. Basquiat, sokak sanatı aracılığıyla toplumsal ve kültürel meseleleri ele alarak, sanatın sadece elit bir alan olmadığını, aynı zamanda geniş kitlelere ulaşabilen bir iletişim aracı olduğunu göstermiştir (Burnham, 2010: 140).

Sokak sanatı, şehirlerin kimliğini ve toplumsal dinamiklerini yansıtan bir araç olarak kabul edilmektedir. Forte ve Paola'nın çalışmasında belirtildiği gibi, sokak sanatı, şehirlerin estetik ve etik zenginliğine katkıda bulunarak, yerel ekonomileri canlandırma ve turizmi artırma potansiyeline sahiptir (Forte ve Paola, 2019: 2). Bu durum, Basquiat'ın eserlerinin de New York'un sokaklarında nasıl bir etki yarattığını anlamamıza yardımcı olmaktadır. Basquiat, sokak sanatını kullanarak, hem kendi kimliğini hem de toplumun marjinalleşmiş kesimlerinin sesini duyurmayı başarmıştır (Burnham, 2010: 142). Ayrıca, sokak sanatı, sosyal kapsayıcılığı artırma ve toplumsal değişimi teşvik etme işlevi görmektedir. Mantiñán ve diğer araştırmacıların çalışmasında, sokak sanatının fiziksel sürdürülebilirliği artırarak, terkedilmiş ve kimliğini kaybetmiş kentsel alanları yeniden canlandırma potansiyelini vurgulamaktadır (Mantiñán, Villa ve Rodríguez, 2020, s. 228). Basquiat'ın eserleri, bu dönüşümün bir parçası olarak, New York'un sokaklarında sosyal ve kültürel meseleleri sorgulayan bir platform sunmuştur. Bu bağlamda, sokak sanatı, sadece bir estetik ifade değil, aynı zamanda toplumsal bir hareketin de sembolü haline gelmiştir (Burnham, 2010: 144). New York'un Sokak sanatı ortamı, Basquiat gibi sanatçıların etkisiyle şekillenmiş ve bu sanat biçimi, kentsel alanların yeniden değerlendirilmesi ve toplumsal değişim için bir araç haline gelmiştir. Sokak sanatı, hem bireysel hem de toplumsal kimliklerin inşasında önemli bir rol oynamakta ve bu süreçte, sanatın erişilebilirliğini artırarak, geniş kitlelere ulaşma imkanı sunmaktadır (Mantiñán vd., 2020: 3).

Basquiat, bir sanatçı olarak, medya ve pop kültür içinde önemli bir ikon haline gelmiştir. 1970'lerin sonlarında New York Sokak sanat sahnesinde *SAMO*¹ adıyla tanınmaya başlayan Basquiat, kısa sürede uluslararası bir sanat hareketinin en etkili figürlerinden biri haline gelmiştir. Onun sanatı,

¹Basquiat ve arkadaşı Al Diaz tarafından ortaya atılan bir grafiti etiketi olan SAMO özel bir şaka olarak başladı ve Basquiat'ın sonraki çalışmalarında önemli bir sembol haline gelmiştir. Same Old Shit anlamına gelir. Detaylı bilgi için bkz.; (Rodrigues, 2010: 228).

hem görsel hem de şiirsel bir yetenek sergileyerek, akademik çevreleri şaşırtacak kadar derin ve hip hop kültürünün dikkatini çekecek kadar çekici bir yapıya sahiptir (Rodrigues, 2010: 230-232). Basquiat'ın eserleri, özellikle sokak sanatı ile yüksek sanat arasındaki sınırları zorlayarak, sanatın toplumsal ve kültürel dinamiklerle nasıl etkileşime girdiğini göstermektedir (Davis, 2018: 30). Medyanın Basquiat üzerindeki etkisi, onun sanatının ve kişisel imajının nasıl şekillendiğini anlamak için kritik bir öneme sahiptir. Basquiat'ın eserleri, medya aracılığıyla geniş kitlelere ulaşmış ve bu süreçte sanatçının kimliği ve sanatı, pop kültürünün önemli bir parçası haline gelmiştir. Örneğin, Basquiat'ın hayatı ve sanatı, çocuk edebiyatında da yer bulmuş, *Radiant Child: The Story of Young Artist Jean-Michel Basquiat*² adlı eser, onun genç yaşta sanat dünyasına olan katkılarını açıklamaktadır (Lucey, 2018: 7). Bu tür eserler, Basquiat'ın popüler kültürdeki yerini pekiştirmiştir.

Basquiat'ın sanatı, aynı zamanda Amerikan toplumundaki ırk ve kimlik meselelerini de sorgulamaktadır. Onun çalışmaları, Amerikan sanat pazarındaki ırkçı yapıların ve siyahlığın medyada nasıl temsil edildiğinin eleştirisini içermektedir (Rodrigues, 2010: 234). Bu bağlamda, Basquiat'ın eserleri, sadece estetik bir deneyim sunmakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal eleştirinin de bir aracı olmuştur. Medya, onun bu eleştirilerini geniş kitlelere ulaştırarak, sanatçının etkisini artırmış ve pop kültür içindeki yerini sağlamlaştırmıştır. Basquiat, medya ve pop kültürün dinamikleri içinde şekillenen bir ikon olarak karşımıza çıkmaktadır. Onun sanatı, hem bireysel bir ifade biçimi hem de toplumsal bir eleştiri aracı olarak işlev görmektedir. Basquiat'ın çalışmaları, sokak sanatı ile yüksek sanat arasındaki sınırları aşarak, sanatın toplumsal ve kültürel bağlamda nasıl bir rol oynayabileceğini göstermektedir. Medyanın bu süreçteki rolü, onun mirasını ve popülerliğini artırarak, günümüzde de etkisini sürdürmektedir.

2. Jean-Michel Basquiat'nin Sanatında Sembolik Dili ve Tekrar Eden İmgeler

Basquiat'ın eserlerinde kullanılan semboller, sanatçının çalışmaları, toplumsal eleştirisini ve çağdaş bağlamasını aydınlatan önemli unsurlardır. Bu çalışma da bu unsurlar dikkate alınarak taç, kafatası, çizgi karakterler, çocuk çizimleri, sayı ve harflerle ilgili çalışmaları incelenmiştir. Örneğin; Taç sembolü, Basquiat'ın sanatında iktidar ve otorite kavramlarını temsil ederken, Afro-Amerikan gidişatına dair derin göndermeler içermektedir. Bu sembol, güç dinamiklerini sorgularken, aynı zamanda Afro-Amerikan çalışmalarını yeniden inşa etmeye yönelik bir metafor olarak da işlev görmektedir. Basquiat'ın bu sembolünün, sanatının sosyal adalet ve özgürlük

²Söz konusu kitap, Keith Haring kariyerin başlarında yaptığı ilk işlerden olan *Radiant Baby*'e göndermek yapmaktadır. Haring ve Basquits arkadaşlardı ve birbirlerinden o dönemlerde fazlaca etkilenmişlerdir. Kitap, Basquiat'ın genç yaşta sanat dünyasına olan katkılarını ve hayatını anlatan bir biyografi niteliğindedir. Kitap, Basquiat'ın sanat yolculuğunu, sokak sanatından galerilere olan yolculuğunu ve onun yaratıcı sürecini çocuklara uygun bir dille sunmaktadır. Söz konusu kitap için bkz.; (Steptoe, 2016).

arayışını yansıtır ve izleyiciyi teşvik eder. Taç sembolü ile ilgili bir çok görüş de mevcuttur. Ayrıca, kafatası ve kemikler gibi imgeler, ölüm ve kimlik temalarını bir araya getirerek, siyah grupların toplumsal olarak maruz kaldıkları ve ayrımcılığı vurgular. Bu imgeler, Basquiat'ın sanatında ölüm ve yaşam arasındaki karmaşık sorgularken, aynı zamanda kimlik ve varoluş üzerine derin bir düşünce sunar (Fretz, 2010: 118). Çizgi karakterler ve çocuk çizimleri, Basquiat'ın eserlerinde gizli bir naiflik ve kimlik sorgulaması yaratır. Bu çocuk çizimleri, kişinin içsel görünümüne bir pencere açarken, aynı zamanda toplumsal normlara ve beklentilere karşı bir eleştiriye dönüşür (Fretz, 2010: 119). Sayılar ve harfler ise, Basquiat'ın sembolik dilinin önemli bir parçası halindedir. Rakamlar ve harfler, sanatçının eserlerinde sembolik bir dolaşım yaratırken, aynı zamanda dilin ve iletişimin özelliklerine dair sorgulamalar yapar. Bu bağlamda, Basquiat'ın yazdığı sayılar ve harfler, izleyicinin düşünmesini genişletmeyi artırır, sanatın kapsamını derinleştirir (Rodrigues, 2010: 241). Bu semboller ve imgeler, Basquiat'ın sanatının çok odaklı bir şekilde sunulması ve toplumsal eleştirisinin anlaşılması için eleştirel bir bakış açısına sahiptir.

2.1. Taç sembolü

Basquiat'ın eserlerinde taç sembolü, birçok anlamı içermektedir bunlardan bir tanesi sanatçının kimliği, güç dinamikleri ve Afro-Amerikan kültürü ile olan derin ilişkisini yansıtan önemli bir unsurlardandır. Taç, Basquiat'ın sanatında sadece bir güç sembolü değil, aynı zamanda Afro-Amerikan topluluğunun tarihine ve kültürel mirasına yapılan bir göndermedir. Bu sembol, sanatçının eserlerinde sıkça yer alarak, izleyicilere güç, otorite ve kimlik konularında derinlemesine düşünme fırsatı sunar. Diğer bir yaygın görüş ise Basquiat'ın tacı yıkıcı, duygusal bir estetiği çağrıştırıyor. Diğer sanatçılar ve tasarımcılar tarafından, ister saygı duruşu ister açık soygun olsun, benimsenmesi, günümüz kültüründe derin yankı uyandıran bir ikon olarak konumunu doğruluyor. Tacı giyme isteği olabilir ya da sevdiği kişilere gönderme olarak da kullanmıştır. Andy Warhol ve Picasso bunlara örnek sayılabilir onlara duyduğu sevgi ve saygı anlamı olarak taç sembolünü çizimlerinde kullanmıştır. Örneğin, *Untitled Crown* (Şekil 1) adlı eserinde, taç sembolü, Basquiat'ın kendine özgü tarzıyla birleşerek, güç ve otorite kavramlarını sorgulayan bir anlatı oluşturur. Bu eser, Basquiat'ın sanatındaki taç sembolünün çok katmanlı anlamını ve Afro-Amerikan kimliğine dair derin bir sorgulamayı temsil eder. Ayrıca, söz konusu çizimde üç uclu bir aç görürüz bu yakın arkadaşı Warhol'un baş harfi "W" yi temsil ettiği de iddaa edilmektedir. Çünkü bazı taç çizimlerinde dört uç şeklinde olurken bazılarında üç uç şeklinde görürüz. Basquiat ve Warhol'un çok yakın arkadaş olması bu iddiayı da destekler niteliktedir.

Şekil 1. Jean- Michel Basquiat, “Untitled Crown”, 1982, kağıt üzerine akrilik, mürekkep ve kağıt kolajı 50,8 × 73,7 cm, Brooklyn Museum, Brooklyn (“Untitled, 1982 Crown”, t.y.)

Basquiat’ın erken dönem çalışmalarında, sanat tarihine duyduğu tutkuyu ve bilgisini yansıtan bir taç sembolü sıkça karşımıza çıkar. Pek çok sanatçı, kendi ihtişamlarını simgelemek için kraliyet sembollerini kullanırken, hükümdar figüründen yoksun olan Basquiat, bu geleneği kendi tarzıyla devam ettirmiştir. Ayrıca, oldukça hırslıydı ve sanatıyla bir iz bırakma arzusuna sahipti. Şimdi, 1981’de henüz yirmi bir yaşındayken çizdiği *Red Kings* (Şekil 2) eserine baktığımızda bu çift portrenin sol tarafı, Basquiat’ın taç giymiş halini temsil ediyor. Bunu biliyoruz çünkü gözleri, burnu ve ağzı gösteren dört boş noktada B , Q ve S harfleri görünüyor, bu da ismini ima etmeye yeter niteliktedir (“Basquiat’s Crowns 1981-2”, t.y.). Sağ taraftaki kafatası figüre ise tartışmalı olmakla beraber Sanat tarihçisi Simon Abrahams’a göre bu sağdaki figür hayranı olduğu Picassoyu temsil etmektedir (“Basquiat’s Crowns 1981-2”, t.y.). Soldaki taç uç ucu dört tane olmakla beraber sağda Picasoyu temsil eden taç ucu dört uçludur. Warhol’a, baş harfine ithafen ileri sürülen iddaa da üç uç göze çarpar belki de Basquiat kendince bunları bir ayrımla belirtmek istemiştir.

Şekil 2. Jean- Michel Basquiat, “Red Kings”, 1981, ahşap ve cam üzerine akrilik, 81,3 x 94 cm., Özel Koleksiyon (“Jean-Michel Basquiat Red Kings”, t.y.)

2.2. Kafatası Sembolü

Basquiat'nın sanatında ölüm teması, sembollerle yoğun bir biçimde işlenmiş ve eserlerinde kafatası gibi imgeler sıklıkla tekrar eden unsurlar arasında yer almıştır. Basquiat, bu tür imgeleri kullanarak insanlık durumuna, ölümün kaçınılmazlığına ve toplumdaki adaletsizliklere dair güçlü bir anlatı oluşturmuştur. Kafatası sembolleri, sanatçının hem ölümle olan içsel mücadelesini hem de yaşamın kırılğan doğasına dikkat çekme arzusunu yansıtmaktadır (Thompson ve Richard, 2015: 22- 26).

Basquiat'nın kafatası ve kemik temsilleri, sanatında kültürel bir hafıza ve kimlik yaratma çabasıyla da ilişkilidir. Sanatçı, Afro-Amerikan kültürünün ve tarihinin marjinalize edilmiş geçmişini sembollerle hatırlatarak, izleyiciye ölüm temasının ötesinde derin bir toplumsal eleştiriyi sunmuştur. Eserlerinde basit bir kemik ya da kafatası, sadece ölümü değil, aynı zamanda sanatçının bireysel ve toplumsal bir bellek inşa etme amacını da simgelemektedir. Bu imgeler, sanatçının hayatının son dönemlerindeki kaygılarını ve toplumsal eleştiri unsurlarını güçlendirir (Emmerling, 2022: 48-53). Kafatası gibi sembollerin, Basquiat'nın sanatında sürekli tekrar eden imgeler olarak kullanılması, ölümle barışma sürecini ve aynı zamanda bu imgeler aracılığıyla kimlik ve tarih arasındaki bağlantıyı keşfetme çabasını temsil eder. Bu imgeler, onun eserlerinde sembolik bir güç kazanmış ve izleyiciyi ölüm, kimlik, tarih ve toplumun adalet kavramları üzerinde düşünmeye davet etmiştir (Hoban, 1998:245- 248).

Basquiat, kafatası ve ölümlere olan ilgisi Warhol ölümüyle birlikte onu derinden sarsmıştır arakadaşı için bir iş çıkarmak için stüdyosunda Warhol'a bir anıt olacak büyük bir triptik üzerinde çalışmıştır. Çalışma, ortada ahşap bir kapı ve her iki taraftaki diğer iki ahşap panelden menteşelenerek yapılmıştır. Solda, sarı, yeşil ve siyah renkte siyah bir lale ve bir haç vardır. Basquiat açık Hristiyan sembolizmini nadiren kullanmıştı ancak burada hem bir mezar taşı hem de Warhol'un kendi Katolikliğini çağrıştırdığı yerde bunu vurgulamıştır. Sağ panelde boyanmış, kırmızı bir kalp şeklinin altında muhtemelen bir maske veya kafatası olan beyaz bir yüz, hepsi hızlı boya hareketleri ve siyah yağ çubuğu karalamalarıyla kısmen gizlenmiştir. Ortadaki kapıya, aşağıda daha soluk harflerle tekrarlanan ve çoğunlukla daha fazla siyah boya darbesiyle gizlenen "Perishable" (çabuk bozulabilir) kelimesi karalanmış ve çabuk bozulabilirliğin sadece Warhol'un değil, herkesin hayatı olduğunu gösteriyor (Fretz, 2010: 158). Basquiat parçaya *Gravestone* adını vermiştir (Şekil 3).

Şekil 3. Jean- Michel Basquiat, “Gravestone”, 1987, akrilik, 140 x 175 x 56 cm, özel kolekesiyon (“Gravestone 1987 by Jean-Michel Basquiat”, t.y.)

Basquiat, kafatası ve maskelerle olan sayısız eseri bulunmakla beraber bunlarla ilgili yaptığı bir diğer önemli işi *Untitled (Skull)* (Şekil 4) İlk başta, insan figürlerinden oluşan büyük resimleri, bu gösterinin geri kalanından çok, başka yerlerde sergilenen Neo-Ekspresyonistlere daha yakın görünmektedir. Sergilenen büyük *Untitled (Skull)* hala Basquiat’ın en ünlü eserlerinden biridir. Yoğun ve ekspresyonist bir resim gibi görünen ama aynı zamanda politik ideolojiden çok kişisel duyguları ileten bir eserdir. Önceki ana hatlarıyla çizdiği yüzlerden farklı olarak, bu kafa üç çeyrek görünümde ve Basquiat hem dışını hem de içini boyamıştır. Çenenin işleyişi ve dişler açığa çıkmış, öfkeyle sıkılmış, ancak dudaklar yok bu nedenle yanlışlıkla isimsiz kafatası olarak adlandırılmış olabilir (Fretz, 2010: 84). Pembe gözlerden biri üzüntüden aşağı sarkmış durumdadır. Gözlerdeki detaylar ve çenenin duruşu dilin belirsizliği sarsıcıdır. Bu kopuk özellikler ve yüzdeki dikişler gibi çapraz çizgiler ona bir Frankenstein yarattığı görünümü verir (Fretz, 2010: 84). Bu Basquiat’ın, çizgi karakterlere olan ilgisinin bir ispatı niteliği taşır. Başın tepesi, çatışan bir zihnin iç bölmelerini akla getiriyor. Birkaç parlak rengin, düz siyah, üst üste binen boşluklar ve kalın çizgilerle kesin bir şekilde kullanılması, bunun güçlü bir resim olmasına katkı sağlamaktadır.

Şekil 4. Jean-Michel Basquiat, “Untitled Skull”, 1981, tuval üzerine akrilik ve yağlı boya 205,74 x 175,9 cm, The Broad Museum (“Untitled Jean-Michel Basquiat”, t.y.)

2.3. Çizgi Karakter ve Çocuk Çizimleri

Basquiat, çağdaş sanatın en etkili figürlerinden biri olarak, çocuk çizimleri ve karakterleri üzerinde derin bir etki bırakmıştır. Basquiat’ın sanatı, çocukların dünyasını ve onların ifade biçimlerini aydınlatıcı unsurları içermektedir. Özellikle onun çizgi karakterleri ve resimleri, insanların hayal gücü ve yaratıcı takibini teşvik eden bir kalitede olacak. Örneğin, *Hollywood Africans* (Şekil 5) adlı eseri, Basquiat’ın toplumsal ve bireysel deneyimlere ilişkin derin mesajlar içeren karakterleri kullanarak, insanların sosyal ve duygusal deneyimlerini yansıttığı başka bir örnektir. Basquiat’ın çalışmalarında sıklıkla görülen basit çizgiler, parlak renkler ve sembolik imgeler, çocuk çizimlerinde sıklıkla rastlanan özelliklerdir. Bu bağlamda, Basquiat’ın sanatı, insanların kendilerini ifade etme biçimlerine benzer bir dil kullanarak, onların duygusal ve stratejik gelişimlerine katkıda bulunabilir (Fretz, 2010: 85, ; Lucey, 2018: 7) .

Şekil 5. Jean-Michel Basquiat, “Hollywood Africans”, 1983, tuval üzerine akrilik ve yağlı boya, 213,5 × 213,4 cm, Whitney Museum of American Art (“Jean-Michel Basquiat Hollywood Africans”, t.y.)

Çocukluğunda ve sanatında yer alan karakterler, insanların empati kurma, edebiyat çalışmalarının iyileştirilmesine yardımcı olurken, aynı zamanda onların sosyal imkanlarının da artmasına katkıda bulunuyor. Ayrıca Basquiat’ın sanatı, insanların duygularında ve yaratıcılığında önemli bir ilham kaynağı olmuştur. Onun eserleri, çocukların hayal güçlerini serbest bırakmalarına ve kendi iç dünyalarını keşfetmelerine olanak sağlar. Basquiat’ın kullandığı semboller ve imgeler, çocukların kendi deneyimlerini ve ifadesini ifade etmek için bir araç olarak görünüm görünümü. Bu bağlamda, Basquiat’ın sanatı, insanların yaratıcı düşünme yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olur, aynı zamanda onların ifade etme biçimlerini de zenginleştirir (Lucey, 2018: 8). Basquiat’ın çizgi karakterleri ve çocuk çizimlerinin etkisi, oyunun çocuktaki rolü vurgulanıyor. Onun becerilerini, onların ifade etme biçimlerini, hayal güçlerini ve sosyal konfigürasyonlarında önemli bir araç olarak değerlendirilebilir. Basquiat’ın eserleri, çocukların iç dünyalarını anlamak ve onların duygusal gelişim süreçlerini desteklemek için kritik bir kaynak sunmaktadır.

2.4. Sayı ve Harf Sembolleri

Basquiat, 1980’lerin New York sanat sahnesinde önemli bir figür olarak, sayı ve harf sembollerini eserlerinde yoğun bir şekilde kullanmıştır. Bu semboller, onun sanatında sadece estetik değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel eleştirinin bir aracı olmuştur. Basquiat, “SAMO” adıyla bilinen graffiti çalışmalarıyla başladığı kariyerinde, kelimelerle ve sosyal mesajlar vermek amacıyla kullanır (Rodrigues, 2010, 228; Oddy, 2020: 20). Basquiat’ın çalışmalarında sayılar ve harfler, genellikle

karmaşık bir anlam katmanına sahiptir. Bu semboller, hem kişisel deneyimlerini hem de Afro-Amerikan çalışmalarını sorgulayan bir dil oluşturur. Örneğin, *Untitled Charles Darwin* (Şekil 6) adlı eserinde, bilimsel operasyon ve biyologların portreleri ile birlikte yazılar kullanarak, bilimin ve kültürel bilginin keşişiminde durmaktadır (Econopouly ve Jones, 2018: 265).

Şekil 6. Jean-Michel Basquiat, “*Untitled Charles Darwin*”, 1983, The Cleveland Museum of Art (“Jean-Michel Basquiat *Untitled Charles Darwin*”, t.y.)

Bu eser, Basquiat’ın sanatında bilgi ve güç dinamiklerini sorguladığını gösteriyor. Çalışmanın odak noktası evrim teorisi üzerine çalışan Charles Darwin yer alırken aynı zamanda 19. Yüzyılın önemli biyologlarından olan Gregor Mendel ve Aldous Huxley’e de yer vermiştir. Eserde, bilim insanları sayılar ve harfleri harmanlayarak gönderme yapmıştır. Duyguyu kullanarak ve empatiyi uyandırarak sanat, bilim insanlarını çalışmalarının ortaya çıktığı etik, sosyopolitik ve tarihsel bağlamın derinliklerine yerleştirir ve onları daha eksiksiz görmeye teşvik eder. Sonunda, yazarlar kendi önyargılarını ortaya koyarlar (Econopouly ve Jones, 2018: 266). Bu tür semboller, Basquiat’ın sanatında sadece görsel bir öğe değil, aynı zamanda derin bir anlam taşıyan öğeler olarak öne çıkıyor. Sonuç olarak, Jean-Michel Basquiat’ın sayı ve harf sembollerini kullanması, sanatının çok dağıtılması ve toplumsal eleştirisini yansıtarak önemli bir özelliktir. Bu semboller, hem kişisel hem de kolektif bir kimlik arayışını ifade ederken, izleyicilere ayrıntılı bilgiler sunar (Rodrigues, 2010: 228; Oddy, 2020: 28; Econopouly & Jones, 2018: 268).

3. İkonografi ve Sanatsal Üslubun Çözümlemesi

Basquiat, 1980'lerin Neo-Ekspresyonizm akımının en dikkat çekici temsilcilerinden biri olarak, eserlerinde kullandığı ikonografi ve sanatsal üslup ile dikkat çekmektedir. Basquiat'ın sanatı, ham ve yaygın çizgi takibi ile karakterize edilirken, bu özellikler onun neo-ekspresyonist etkilerle olan ilişkisini de gözler önüne sermektedir. Eserlerinde kullandığı çizgiler, genellikle spontane ve duygusal bir ifade taşıırken, bu durum onun içsel dünyasını ve toplumsal eleştirilerini yansıtır (Ярцева, 2020: 335). Basquiat'ın çizimlerinde görülen bu hamlık, izleyiciyi düşündürmekte ve sanatın doğasına dair derin bir sorgulama yaratmaktadır.

Renk paleti ve kompozisyonlar, Basquiat'ın sanatsal üslubunun temel unsurlarındandır. Sanatçının eserlerinde kullandığı renkler, genellikle canlı ve çarpıcıdır. Bu renk paletleri, izleyici üzerinde güçlü bir etki bırakırken, aynı zamanda eserlerin duygusal yoğunluğunu artırır. Basquiat'ın renk kullanımı, onun toplumsal meseleleri ele alırken kullandığı bir araç olarak da işlev görmektedir. Örneğin, *Untitled Charles Darwin* (Şekil 6) adlı eserinde, karmaşık bir kompozisyon ve çarpıcı renkler kullanarak, izleyiciye toplumsal eleştirilerini iletmektedir (Garay vd., 2022: 315). Bu bağlamda, renklerin ve kompozisyonların, Basquiat'ın eserlerinde nasıl bir rol oynadığı, onun sanatsal ifadesinin derinliğini ortaya koymaktadır.

Basquiat'ın eserlerinde metin ve görüntünün buluşması, onun sanatının en belirgin özelliklerinden biridir. Yazılı kelimeler, eserlerinde zengin bir sembolizm oluştururken, bu durum izleyiciye çok katmanlı bir deneyim sunar. Basquiat, kelimeleri ve sembolleri bir araya getirerek, toplumsal eleştirilerini daha etkili bir şekilde iletmeyi başarmıştır. Örneğin, "SAMO " adıyla bilinen grafiti çalışmaları, onun sanatında kelimelerin nasıl bir güç taşıdığını gösterir. Bu yazılı ifadeler, sadece görsel bir unsur olmanın ötesinde, derin anlam katmanları sunarak izleyiciyi düşündürür.

Sonuç olarak, Basquiat'ın eserlerinde görülen ikonografi ve sanatsal üslup, onun kimliğini, toplumsal eleştirilerini ve kültürel bağlamını yansıtan çok katmanlı bir yapı sunar. Ekspresyonist ve neo-ekspresyonist etkiler, renk paleti ve kompozisyonlar ile metin ve görüntünün buluşması, Basquiat'ın sanatının derinliğini ve etkisini artıran unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Bu yapı, izleyiciyi derin düşüncelere sevk ederken, aynı zamanda sanatın toplumsal işlevine dair önemli bir tartışma alanı açar. Aynı zamanda, Basquiat'ın sanatı, sokak sanatının ve popüler kültürün etkilerini de yansıtır. Graffiti sanatının galerilere taşınması, Basquiat gibi sanatçılarla mümkün hale gelmiştir. Bu dönüşüm, geleneksel sanat normlarını sorgularken, yeni estetik ve perspektiflerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Basquiat'ın eserleri, bu dönüşümün en önemli örneklerinden biri olarak kabul edilir ve onun sanatı, çağdaş sanatın evrimi üzerine önemli tartışmalara zemin hazırlamaktadır (Fretz, 2010: 88).

SONUÇ

Jean-Michel Basquiat, sanat dünyasında bıraktığı derin etki ve sembolik dil kullanımıyla, hem pop kültürünü hem de çağdaş sanatı dönüştüren bir figür olmuştur. Onun eserlerinde görülen tekrar eden imgeler ve ikonografi, Afro-Amerikan kimliğini, sosyal adaletsizlikleri ve bireysel deneyimleri yansıtan güçlü bir anlatım dili oluşturur. Basquiat'ın sanatı, sadece bir estetik ifade biçimi değil, aynı zamanda toplumsal bir eleştiri aracı olarak da işlev görmektedir. Bu bağlamda, sanatçının kullandığı semboller ve imgeler, izleyicilere derin düşünceler ve duygusal tepkiler uyandırarak, sanatın toplumsal işlevine dair önemli bir tartışma alanı açar (Myers, 2006; Morris, 2018: 459).

Basquiat'ın pop kültür üzerindeki etkisi, onun sanatının geniş bir kitleye ulaşmasını sağlamış ve sokak sanatı ile yüksek sanat arasındaki sınırları bulanıklaştırmıştır. Bu durum, sanatın erişilebilirliğini artırırken, aynı zamanda sanatın toplumsal ve kültürel bağlamda nasıl bir rol oynayabileceğine dair yeni perspektifler sunmuştur. Basquiat'ın eserleri, hip-hop kültürü ve sokak sanatı ile olan ilişkisi sayesinde, genç nesillerin sanata olan ilgisini artırmış ve bu kültürel akımların sanat dünyasındaki yerini sağlamlaştırmıştır (Ongiri, 2002: 208; Alesandrini, 2020: 736).

Basquiat'ın "SAMO" olarak bilinen grafiti çalışmaları, onun sanatında kelimelerin nasıl bir güç taşıdığını gösterirken, aynı zamanda sokak sanatının galerilere taşınmasının da bir örneğidir. Bu tür semboller, Basquiat'ın sanatında sadece görsel bir öge değil, aynı zamanda derin bir anlam taşıyan unsurlar olarak öne çıkar. Eserlerinde sıkça kullandığı taç sembolü, güç ve başarıyı simgelerken, aynı zamanda Afro-Amerikan kültürünün tarihsel bağlamında bir kimlik arayışını temsil eder (Myers, 2006; Morris, 2018: 460)

Basquiat'ın eserlerinde görülen ikonografi ve sanatsal üslup, onun kimliğini, toplumsal eleştirilerini ve kültürel bağlamını yansıtan çok katmanlı bir yapı sunar. Ekspresyonist ve neo-ekspresyonist etkiler, renk paleti ve kompozisyonlar ile metin ve görüntünün buluşması, Basquiat'ın sanatının derinliğini ve etkisini artıran unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Bu yapı, izleyiciyi derin düşüncelere sevk ederken, aynı zamanda sanatın toplumsal işlevine dair önemli bir tartışma alanı açar (Morris, 2018: 461; Rossini, 2024: 153).

Basquiat'ın sanatı, günümüzde de etkisini sürdürmekte ve yeni nesil sanatçılar üzerinde ilham verici bir rol oynamaktadır. Onun eserleri, sadece geçmişin bir yansıması değil, aynı zamanda geleceğin sanatına dair önemli ipuçları sunmaktadır. Bu bağlamda, Basquiat'ın sanatı, toplumsal adalet, kimlik ve kültürel ifade konularında tartışmaların merkezinde yer almaya devam edecektir.

Basquiat'ın sanatının evrenselliği, eserlerinde ele alınan temaların yalnızca Afro-Amerikan akınları için değil, tüm insanlık için anlam taşımasından devam ediyor. Eserlerindeki semboller ve imgeler, kendi kimliklerini, geçmişlerini ve toplumsal konumlarını sorgulamalarını sağlar. Bu nedenle Basquiat, sanat dünyasında sadece bir figür değil, aynı zamanda kültürel bir fenomene dönüşmüştür. Sanatçının çalışmalarında sıklıkla kullandığı taç motifi, bireyin kendi değerini keşfetmesi ve bunu dünya çapında ilan etmesini hatırlatır. Kafatası ve özellikleri gibi unsurlar ise hem yaşamın kırılğanlığına hem de insanlığın evrensel olaylarına bir vurgu yapar. Bu imgeler, çağdaş sanatçıların eserlerinde yankı görülüyor ve onların toplumsal meseleleri cesurca ele almalarına ilham olmuştur.

Günümüzde Basquiat'ın sanatı yalnızca galerilerde ve müzelerde değil, aynı zamanda moda, müzik ve popüler sanat alanında birçok alanda kendini göstermektedir. Örneğin büyük moda markaları onun eserlerinden esinlenerek koleksiyonlar oluşturmakta, müzik sanatçıları ise Basquiat'ın mirasını şarkı sözleri ve albüm kapaklarında yaşatmaktadır. Bu durum, onun sisteminin zamansızlığını ve geniş kitleler üzerindeki uzunluğu bir kez daha doğrulamaktadır.

Sonuç olarak Jean-Michel Basquiat'ın sanatı, hem dağıtıcı hem de toplumsal anlamda bir değişimin merkezi olmaya devam etmektedir. O, yalnızca 20. yüzyılın sanatının bir parçası değil, aynı zamanda 21. yüzyılın sanat anlayışına yön veren bir güç olarak varlığını sürdürüyor. Bu nedenle Basquiat'ın eserleri, modern toplumun dinamiklerini ve sanatın gücünü artırmak için vazgeçilmezdir.

KAYNAKÇA

Alesandrini, E. (2020). What artists and museum educators can teach us about combatting the opioid epidemic. *The Ama Journal of Ethic*, 22(8), 735-738. <https://doi.org/10.1001/amajethics.2020.735>

Burnham, S. (2010). The call and response of street art and the city. *City*, 14(1-2). 137-153. <https://doi.org/10.1080/13604810903528862>

Davis, L. E. (2018). The privatization of street art and the preservation paradox. *Visual Inquiry*, 7(1), 29-43. https://doi.org/10.1386/vi.7.1.29_1

Econopouly, B. F. and Jones, S. S. (2018). Jean-Michel Basquiat, Charles Darwin, T. H. Huxley, the origin of cotton and gregor mendel (inventor of x-rays). *Leonardo*, 51(3), 265-269. https://doi.org/10.1162/leon_a_01261

Emmerling, L. (2022). *Basquiat*. Köln: Taschen.

- Forte, F. and Paola, P. D. (2019). How can street art have economic value?. *Sustainability*, 11(3), 580. 1-12. <https://doi.org/10.3390/su11030580>
- Fretz, E. (2010). *Jean-Michel Basquiat: a biography*. (First Edition). Santa Barbara Greenwood Biographies. DOI: 10.5040/9798400674020
- Garay, U., Pérez, E. O., Casanova, J., & Kratochvil, M. (2022). Color intensity, luminosity, contrast and art prices: the case of jean-michel basquiat. *Academia Revista Latinoamericana De Administración*, 35(3), 303-328. <https://doi.org/10.1108/arla-05-2021-0110>
- Lucey, K. (2018). Celebrating african american children's literature: an "eye of the beholder" workshop. *Children and Libraries*, 16(3), 7-9. <https://doi.org/10.5860/cal.16.3.7>
- Mantiñán, M. J. P., Villa, F. R. D., & Rodríguez, R. L. (2020). Citizen action as a driving force of change. the meninas of canido, art in the street as an urban dynamizer. *Sustainability*, 12(2), 740. 1-22. <https://doi.org/10.3390/su12020740>
- Mathew, P. M. (2019). Co-option of graffiti and the persona of the artist in the neoliberal age. *The Journal of Popular Culture*, 52(5), 1141-1162. <https://doi.org/10.1111/jpcu.12843>
- Morris, M (2018). Handbook of cultural studies and education. P. P. Trifonas and S. Jagger (Eds.), Jean-Michel Basquiat, graffiti artist. (pp. 458-469). New York: Routledge.
- Myers, A. (2006). Basquiat, Jean-Michel. *Oxford African American Studies Center*. 2024,<https://oxfordaasc.com/view/10.1093/acref/9780195301731.001.0001/acref-9780195301731-e-40196>.
- Oddy, E. O. (2020). 9-to-5, went to college, not 2-nite homey blues. *Jazz Research Journal*, 13(1-2), 19-32. <https://doi.org/10.1558/jazz.37810>
- Ongiri, A. (2002). Downtown 81: a tribute to jean michel basquiat. *Nka Journal of Contemporary African Art*, 2002(16-17), 108-108. <https://doi.org/10.1215/10757163-16-17-1-108>
- Pinn, A. (2013). "why can't i be both?". *Journal of Africana Religions*, 1(1), 109-132. <https://doi.org/10.5325/jafireli.1.1.0109>
- Rodrigues, L. (2010). "samo© as an escape clause": Jean-Michel Basquiat's engagement with a commodified american africanism. *Journal of American Studies*, 45(2), 227-243. <https://doi.org/10.1017/s0021875810001738>
- Rossini, A.(2024). "Boggy, soggy, squitchy Ppctures": Adaptations of moby-dick in the art of Jean-Michel Basquiat. *Journal of Narrative and Language Studies*,12(25), 150-167. <https://doi.org/10.59045/nalans.2024.4>

Saggese, J. M. (2011). Cut and mix. *Nka Journal of Contemporary African Art*, 2011(28), 88-95. <https://doi.org/10.1215/10757163-1266702>

Stephoe, J. (2016). *Radiant child: The story of young artist Jean-Michel Basquiat*. New York: Little, Brown Books for Young Readers.

Thompson, R. F. and Richard, R. (2015). *Jean Michel Basquiat* (First Edition). New York: Rizzoli International Publications.

Ярцева, О. А. (2020). Jean-Michel Basquiat and the 1980s new york art scene. *Искусство Евразии*, 1(16), 335-343. <https://doi.org/10.25712/astu.2518-7767.2020.01.025>

İnternet Kaynakları

Untitled, 1982 Crown. (t.y.) Erişim adresi: <https://www.jean-michel-basquiat.org/untitled-1982-crown/>

Basquiat's Crowns 1981-2. (t.y.) Erişim adresi: https://www.everypainterpaintshimself.com/article/basquiats_crowns

Jean-Michel Basquiat Hollywood Africans, (t.y.) Erişim adresi: <https://whitney.org/collection/works/453>

Jean-Michel Basquiat Red Kings. (t.y.) Erişim adresi: <https://www.sothebys.com/en/buy/auction/2024/contemporary-evening-auction-2/red-kings>

Jean-Michel Basquiat Untitled Charles Darwin. (t.y.). Erişim adresi: <https://www.flickr.com/photos/timevanson/33034391143/in/photostream/>

Gravestone 1987 by Jean-Michel Basquiat. (t.y.). Erişim adresi: <https://www.artchive.com/artwork/gravestone-jean-michel-basquiat-1987/>

Untitled Jean-Michel Basquiat. (t.y.). Erişim adresi: <https://www.thebroad.org/art/jean-michel-basquiat/untitled>